

İnternetin Ergenlere Olumsuz Etkileri Üzerine Din Eğitimi Temelli Bir Yaklaşım

Muhammed Fatih Turanalp

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Eğitimi Ana bilim dalı Doktora Öğrencisi
fturanalp@gmail.com

Öz

İnternetin gün geçtikçe hayatımızın içine ayrılmaz bir parça olarak katılması, aynı zamanda içerdiği yararlar ve her yaş grubuna hitap eden yapısı, toplum kesimlerinin geniş bir katılımını da beraberinde getirmektedir. İnternetin her kesimi ilgilendirdiği kadar özellikle ergenlere etkileri de üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Gelişim anlamında yönlendirilmeye oldukça açık ve olumsuz açıdan da bir o kadar etkilenme potansiyeli olan ergenlerin, hayatımızda yer eden bu teknoloji ile olan bağları din eğitimi ekseninde değerlendirilebildiği ölçüde internetin zararlarından korunmak ve faydalarına odaklanmak mümkün olabilecektir.

Anahtar kelimeler: İnternet, Ergen, Din Eğitimi, Sosyal Medya, Bağımlılık.

A Religious Education-Based Approach on Advers Effects of Internet on Adolescents

As the time passes by, the Internet becomes an integral part of our lives. Its benefits and appealing structure to all age groups causes broad participation of the community. It's important to examine effects of the Internet on the society intently, especially on the adolescents. They are quite open to guidance and have the potential to be affected from misguidance. It will be possible to focus on beneficial aspects of the Internet and avoid harmful effects of it by evaluating the problem in the context of religious education.

Keywords: Internet, Adolescent, Religious Education, Social Media, Addiction.

Atıf

Muhammed Fatih Turanalp, İnternetin Ergenlere Olumsuz Etkileri Üzerine Din Eğitimi Temelli Bir Yaklaşım, Marife, Yaz 2016, 16/1, ss. 111-131

Giriş

Çağımızın en büyük yeniliği olarak hayatımızın her kesitinde yerini alan ve kendisine tüm teknolojik ortamlar içerisinde yer edinen internet, emekleme döneminin aksamalarını üzerinden atmış ve daha oturmuş bir biçimde değerlendirilmeye ve yorumlanmaya başlanmıştır. Günümüzde artık internet hızları ve internet erişim fiyatlarının pahalılığı gibi ilk dönem problemlerinden ziyade internet imkânlarının kullanımı ve internetin yol açabileceği muhtemel sorunlar üzerinde durulmaktadır. Çalışmaların bu alanlara yoğunlaşması, daha sağlıklı bir internet kullanımı ve yerleşik bir bilincin oluşması adına olumlu adımlar olarak değerlendirilmelidir.

İnternetin gün geçtikçe hayatımızın içine ayrılmaz bir parça olarak katılması, aynı zamanda içerdiği yararlar ve her yaş grubuna hitap eden yapısı, toplum kesimlerinin geniş bir katılımını da beraberinde getirmektedir. Özellikle akıllı telefonların yaygınlaşması ve mobil internetin gelişmesiyle birlikte internetin kişisel olarak kullanımı artmış ve etkileri de aynı oranda çoğalmıştır. Ergenler arasında yaygın biçimde kullanıldığı da hesaba katıldığında, internetin ergenlere olan etkileri, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Gelişim anlamında yönlendirilmeye oldukça açık ve olumsuz açıdan da bir o kadar etkilenme potansiyeli olan ergenlerin, hayatımızda yer eden bu teknoloji ile olan bağları din eğitimi ekseninde değerlendirilebildiği ölçüde internetin zararlarından korunmak ve faydalarına odaklanmak mümkün olabilecektir.

1. Ergenlik Dönemi

“Ergen” kelimesi Batı literatüründeki “adolescent” kelimesinin bir karşılığı olarak kullanılmakta ve Latince “olgunlaşmak” anlamına gelen “adolescere” fiilinin kökünden gelmektedir. Hızlı bir dönüşümden ziyade zamana yayılmış bir süreci ifade eden ergenlik, aynı zamanda biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmaya ve çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemine tekabül etmektedir. Ancak gençlik dönemindeki yaş sınırlarında, cinsler arasında belirgin bir farklılık görülmektedir. UNESCO’ya göre ergenlik dönemi 15-25 yaş dilimleri arasındadır. Yavuzer’e göre ise kızlarda 11 ve erkeklerde 13 yaşında başlayan ergenlik, her iki cinsten de 20 yaşında son bulur.¹ Ayrıca bir toplumdaki diğerine değişen toplum değerleri de yetişkinliğe geçişte tayinde rol oynar.²

Ergenlik döneminin dinî literatürdeki karşılığı ise “bülüğa erme” olarak ortaya çıkmaktadır. Büluğa erme, dinde sorumluluğun başlangıç işareti olarak kabul edilmiştir. Bu durum, bu dönemin önemini artırmaktadır. Ergen, din nazarında yetişkin kişi statüsünde yer alır; o artık dinin emir, yasak, görev ve kuralları çerçevesinde davranışlarının sorumluluğunu yüklenmiş birisidir.³ Böylelikle, biyolojik

¹ Bk. Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 277-278.

² Varış, Fatma, *Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1968, s. 33.

³ Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, s. 266.

ve ruhî anlamda olgunlaşmış ve din nazarında artık mükellef olarak görülen ergenin dünya ve âhiret hayatı bireysel ve sosyal anlamda iki yönlü etkiye açık hâle gelmektedir.

1.1. Bedensel Gelişim

Ergenlik, ilk olarak biyolojik değişimle başlar. Ergendeki bedensel gelişim, boy ve ağırlık artışı, iskelet ve kas gelişimi, iç salgı sistemindeki gelişim ve çeşitli organlarda görülen büyümelerdir. Bu oluşumun yaşı ve süreci de kişiden kişiye değişim göstermektedir.⁴ 11-18 yaşları arasında, cinsiyetine bağlı olarak, ergenin boyu %25 kadar artabilmekte ve ağırlığı, 10 yaşındaki ağırlığının iki katına çıkabilmektedir. Bedenin her yerinde tüyler çıkmaya başlamakta, aşırı derecede çalışın ve yağ salgılayan bezlerinin bir sonucu olarak sivilce ve siyah noktalar oluşmakta, burun ve çene yetişkin oranlarına geldikçe yüzün kısımları iyi ya da kötü yönde değişmektedir.⁵ Bu bedensel değişimin ister istemez ergenin psikolojik hayatına da etkileri olmakta ve zihinsel motivasyonu ve davranışları da değişebilmektedir.

1.2. Psikolojik, Zihinsel ve Davranışsal Gelişim

11 yaşından sonra başlayan ve mantıksal düşünmenin yetişkinler düzeyine eriştiği bu döneme “Formel İşlemsel Dönem” denmektedir. Bu dönemde görüş alışverişi ve tartışma çocuğun hayatında önemli bir yer tutmaya başlar. Çocuk, tahmin ve varsayımlar ileri sürebilir, varsayımlarını sıvayıp soyut kavramlar kullanabilir. Başkalarının görüş açılarına göre düşünebilir ve söylemeden, harekete geçmeden bir şeyi düşünüp tartabilirler. Eleştirici bir tavır takınarak kendisinin ve üyesi olduğu grupların görüşlerine tarafsız bir gözle bakmaya başlarlar.⁶

Ergenlik döneminde ergenin ruh dünyası da karmaşık bir seyir izler. Ergendeki çelişkili ruh hâli bir gerilime de yol açar. Yalnız kalmaktan hoşlanmanın yanında bir gruba katılma, fark edilmek istenme, kendini ifade ve sosyalleşme duyguları bir arada olmaktadır. Birçok araştırmacı, ergenlik döneminde yüksek bir duygusallık görüldüğü noktasında birleşmektedir. Bu evrede duyguların şiddet kazandığı görülür. Bu dönemde duygular ergenin tüm yaşamında etkili olurlar.⁷ Ergenlikte yaşanan diğer duygusal durumlar; korku, endişe, öfke, duygusal kırılmalar ve ruhsal zorlanmalar şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁸ Ergende psikolojik ve davranışsal olarak ortaya çıkan bu değişiklikler, ergenin toplum içindeki konumu, kendini ifade etme ve toplumda kabul görme noktasında toplumla olan ilişkisinde de belirleyici olacaktır.

⁴ Bk. Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 279.

⁵ Hamachek, Don E., “Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi”, çev. Ö. Hakan Ersever, *Ergenliği Anlamak*, James F. Adams, haz. Bekir Onur, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995, s. 111-112.

⁶ Bk. Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 282-283.

⁷ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 285.

⁸ Bk. Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 287-292.

1.3. Sosyal Gelişim

Ergen, toplumsal uyum sağlayabilmek için toplum içinde saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya ihtiyaç duyar. Ergenlik döneminde artık çocukça alışkanlıkların yerini, olgun tutum ve davranışlar almıştır. Sosyal uyumun tesisinin ilk anahtarı olarak ergenin aile içerisinde sevgi ve güven atmosferi içerisinde yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır.⁹ Ergenin büyüyen benliği üzerinde ana-babalar güçlü bir etkiye sahiptir. Bununla beraber, etkinin tipi, yoğunluğu, sağlıklı ya da sağlıksız oluşu büyük ölçüde ergenin yetiştirildiği ana-baba tutumuna bağlı olmaktadır.¹⁰ Ergenler için en iyi ana-baba tutumu, sert ve izin verici olmanın dengeli bir karışımını içeren bir yaklaşımdır. Bu karışım içinde açık sıcaklık ve ilgi önemli öğelerdir.¹¹

Ergenlik dönemi aynı zamanda kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemidir. Ergen, çevresinde daima “onun gibi olmak” istediği kişileri arar ve onlarla özdeşleşmek ister. Ayrıca bu dönemde ergen, ait olduğu gruba büyük önem verir ve gruba uyum konusunda büyük bir çaba içerisindeydir.¹² Ergenin içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevre de toplumsal uyumu için son derece önemlidir. Zira sosyal davranış, toplumdaki fertlerle ilişkiler sayesinde ortaya çıkar. Ergenleri doğru değerlendirebilmek için içinde buldukları çevrenin doğru tanınması gerekmektedir.

Bu bilgiler ışığında, gelişim özelliklerinden yola çıkarak ergenlerin değişen ilgileri ve ihtiyaçları doğrultusunda, ergenler arasında oldukça yaygın bir kullanımı olan internetin onlara olan etkilerini din eğitimi bağlamında değerlendirmenin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

2. İnternetin Ergenlere Olumsuz Etkileri

Yakın dönemin en önemli teknolojik gelişmelerinden biri olan internet, bireyden topluma etki alanını genişletmekte ve kullanıldığı ölçüde fayda ve zarar doğurucu bir güce sahip olmaktadır. Zaman geçtikçe pek çok açıdan insanların vazgeçilmez bir ihtiyacı hâline gelen bu teknoloji, toplum kesimleri içerisindeki kullanım sıklığı da düşünüldüğünde en çok ergenler içerisinde kabul görmekte ve kullanılmaktadır. Özdenetim açısından zayıf ve dış etkilere de oldukça açık olan ergenlerin, internetin faydaları kadar zararlarına da maruz kalacakları bir gerçektir. Bu çalışmada, internetin ergenlere olumsuz etkileri; yanlış bilgilere ulaşma, bilgi dezenformasyonu ve bilginin kıymeti sorunu; zararlı bilgilere ulaşma ve suç işleme yollarını öğrenme; müstehcen içeriğe ulaşma; gizli bilgilere ulaşma, bireysel mahremiyet ihlali ve internet suçları; zaman israfı ve ekonomik tahribat; bağımlılık, asosyalleşme ve kötü çevre edinimi başlıkları altında değerlendirilecektir.

⁹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 293.

¹⁰ Hamachek, *Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi*, s. 125.

¹¹ Hamachek, *Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi*, s. 126.

¹² Bk. Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 294.

2.1. Yanlış Bilgilere Ulaşma, Bilgi Dezenformasyonu ve Bilginin Kıymeti Sorunu

İnternetin, herkesin bilgi üreterek, yayımlayabildiği bir ortam olması nedeniyle, internet üzerindeki bilgi sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde. ¹³ İnternet ortamında bilgiler çok hızlı yayılmakta ve bilgilere ulaşmada çoğu zaman kaynakların doğruluğu ya da varlığı göz ardı edilebilmektedir. İnternetin bu özelliği birincil kaynaktan bilgiye ulaşmayı güçleştirmekte, bilginin güvenilirliğini düşürmektedir. ¹⁴ Ortaya çıkan bir bilgi, doğruluk testinden geçirilmeksizin mail grupları, internet forumları, sosyal medya ve anlık haberleşme yazılımları gibi yollarla paylaşımına sunulmakta ve bu sayede hızlıca yayılmaktadır. Söz gelimi internette ortaya çıkan herhangi bir bilgi, internet kullanıcıları tarafından başka kişi ve gruplara, kişisel site ve forumlara hızla dağılmakta ve bu, zincirleme bir etki göstermektedir. Bu sayede bilginin popüleritesi, erişilebilirliği ve bulunabilirliği artmaktadır. Bu, faydalı bilgilerin yayılması açısından olumlu karşılanabilir. Ancak yanlış bilgiler için de aynı durumun geçerli olduğu düşünüldüğünde, herhangi bir konuda bilgiye ulaşmak için internette araştırma yapan ortalama bir insanın yanlış bilgiyle yüzleşmesi, ciddi bir sorun olarak gündeme gelecektir.

Yirmi iki yaşındaki İrlandalı bir üniversite öğrencisinin internetteki online ansiklopedilerin en bilineni olan Wikipedia'ya, Oscar ödüllü Fransız besteci Maurice Jarre'e atfen eklediği bir yanlış sözün, başta The Guardian olmak üzere birçok basılı yayının düzeltme yazısı yayınlamalarına kadar varan bir karmaşaya neden olması bilgi dezenformasyonunun boyutlarıyla ilgili en çarpıcı örneklerden biridir. ¹⁵ Yine ünlü bir yoğurt markası ile ilgili olarak bir profesöre ait olduğu ileri sürülen iddiaların internete düşmesi sonucu ciddi bir kafa karışıklığı oluşabilmek ve ilgili markanın satışları bu kampanyadan ciddi manada etkilenebilmektedir. ¹⁶

Söz konusu durum, dinî bilgi açısından ele alındığında ise çok daha hayati sorunlar ortaya çıkmaktadır. İnternet ortamında siteler, oradaki bilgilere inanıp âhireti de içine alan büyük bir hayatı karartmaya sebep olacak yanlış bilgilerle dolu olabilmektedir. ¹⁷ İnsanın dünyasını ve sonsuz hayatını etkileyen dinin yanlış bilgiler ışığında öğrenilmesi ve dinde yeri olmayan uygulamaların hayatın içine alınması ile ibadetlerin sıhhati konusunda ve bilginin yanlışlığına göre kimi zaman itikadi sorunlar bile ortaya çıkabilecektir.

Ergenlerin, genelde bilgiye ve özelde dinî bilgilere ulaşma konusunda kitaplara başvurmak yerine daha az meşakkatle ulaştıkları internet ortamındaki bilgilere itibar etmeleri sonucu yanlış bilgilerin etki alanında kalacakları kuşkusuzdur. Bu anlamda internet ortamında dolaşan bilgilerin öncelikle kaynaklarını sorgula-

¹³ Odabaşı, H. Ferhan; Kabakçı, Işıl; Çoklar, Ahmet N., *İnternet, Çocuk ve Aile*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s. 123.

¹⁴ Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 123.

¹⁵ Bk.

<http://www.cnnturk.com/2009/bilim.teknoloji/teknoloji/05/07/dunya.medyasini.tuzaga.dusuren.ogrenci/525593.0/index.html>

¹⁶ Bk. <http://www.danone.com.tr/tr/sirketimiz/basinda/basinda10.aspx>

¹⁷ Turan, Saliha, *İnternet Ağında Çocukum*, Gülyurdu Yayınları, İzmir, 2008, s. 76.

maları konusunda kendilerine rehberlik edilmelidir. Ergenlerin, internetten edindikleri bilgilerin doğruluğunu kitap, ansiklopedi gibi yazılı kaynaklarla karşılaştırarak kontrol etmeleri sağlanmalı; yazarları belli olmayan, anonim bilgiler konusunda şüpheli olmaları gerektiği kendilerine anlatılmalıdır.¹⁸ Kaynakçası bulunmayan yazılara; güvenilir olmayan siteler, sosyal medya ve forumlardan edinilen çalاکalem bilgilere kesinlikle itibar edilmemesi gerektiği ifade edilmelidir. Bu nedenle ergenlerin bilgi edinme kaynakları, yetişkinler tarafından denetim altında tutulmalıdır.

Bu noktada değinilecek bir diğere husus da, internetle ortaya çıkan “bilginin kıymeti” sorunudur. İnternet, yukarıda değinildiği gibi bilgilere kolay bir şekilde ulaşmanın aracı olması sayesinde pek çok faydalar sağlamaktadır. Fakat bilgilere kolay ulaşmanın beraberinde getirdiği problem alanları da yok değildir. Bilgiye kolayca ve zahmetsizce erişmek, bilerek ya da bilmeyerek bilgiye hak ettiği kıymet verilmeden yaklaşılmamasına ve bilginin geçerliliğini uzun süre koruyamamasına yol açmaktadır. Söz gelimi internetteki ödev siteleri, bu konuda öğrencileri tembelliğe alıştırmakta, zahmetsiz ve emeksiz bir kolaycılığa hizmet etmektedir. Bu yüzden ergenlere kendilerinin hazırlayacağı ve emek mahsulü olan ürünlerin taşıdığı değer ifade edilmeli; ödev hazırlamanın bir kişilik geliştirme süreci olduğu, ödev hazırlamanın bireyde sorumluluk, emek ve öz saygı duygularını geliştireceği anlatılmalıdır.¹⁹ Çalışmanın, gayret göstermenin kutsiyetine vurgu yapılmalı ve Allah’ın da “insana ancak çalıştığının karşılığını verdiği ve insanın bunun sonuçlarını ileride mutlaka tam bir şekilde alacağı”²⁰ belirtilmelidir.

Öte yandan internetin kolay erişim imkânları sayesinde zahmetsizce ulaşılan bilgiler, kıymetsizleşerek gözden kaçabilmekte ya da unutulabilmektedir. Çoğunlukla bilgilerin arşivlenmediği düşünülürse, internetteki bilgi yığınları içerisinde organize hâle getirilemeyen bilgilerin, raflardaki tozlu kitaplar kadar atıl ve işlevsiz hâle geleceği bir gerçektir. Dolayısıyla çok fazla bilgiye erişmek her zaman iyi bir şey olmayabilir. Zihinlerin sadeliği ve sağlıklı muhakeme becerileri de bundan elbette olumsuz etkilenecektir. Bu anlamda internet, bilgiye ulaşmanın tek aracı olarak görülmemeli; karmaşık, doğrulanmamış ve organize olmamış bilgilerle hareket etmenin sakıncalı olabileceği hatırlanmalıdır.

2.2. Zararlı Bilgilere Ulaşma ve Suç İşleme Yollarını Öğrenme

İnternet, faydalı bir biçimde olduğu kadar zararlı alanlarda da kullanılması söz konusu olan bir teknolojik araç hâline gelmiştir. İnternet, suçlular için paha biçilmez bir iletişim ortamı sağlar. Onlar birbirleri ile haberleşebilir ve internet üzerinden kolluk kuvvetlerinin müdahalesi olmaksızın kendi işlerini organize edebilirler.²¹ Terörizm açısından, siberuzay teröristler için verimli bir eylem alanı olabilir. İnterneti bomba yapımı ve diğere askeri teknolojiler için bir bilgi aracı olarak

¹⁸ Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 126.

¹⁹ Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 126.

²⁰ Necm, 53/39-40-41.

²¹ Tanılır, Niyazi, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, Liberte Yayınları, Ankara, 2002, s. 26.

kullanabilirler.²² Günlük hayatta hiç dikkate alınmayacak ve önemsiz sayılacak toplulukların, internet yoluyla dikkat çekmesi ve ciddi sayıda taraftar toplamaları da bu sayede mümkün olmaktadır. Bir elektronik posta, sosyal medyadan gelen bir davet, arkadaş çevresi sayesinde oluşacak bir merak, ergenleri böylesi topluluklar ve içinde buldukları zararlı atmosferle yüz yüze getirebilmektedir.

Bu konuda değinilebilecek en çarpıcı örnek, geçtiğimiz yıllara da damga vuran Satanist eğilimler ve internetin bu noktada oynadığı roldür. İnsanın içindeki başkaldırı duygusundan beslenen Satanizm²³, ergenlerde ortaya çıkan ve internet davranışlarında da kendini gösteren vurdumduymaz, asi ruhla bütünleşmekte ve önemli ölçüde internet sayesinde yayılmaktadır. Şeytanın yolundan gitmeye ve dini, hayatın içinden tamamen çıkarmaya dayanan Satanist eğilimler, ahlaksızlığı ve kötü duyguları yeryüzüne hâkim kılmak istemekte ve Satanizm'in temsilcileri bu amaçla gençleri ağlarına düşürmek için interneti bir araç olarak kullanmaktadırlar. İnternet üzerinden, içindeki isyansı seslere bir mecra bulduğunu sanan gençler de söz konusu siteler aracılığıyla Satanizm'le tanışmakta ve bu akımın maddi ve manevi etkilerine maruz kalmaktadırlar. Satanizm'in olumsuz atmosferinden kaçamayan gençler de ya intihar etmekte ya da cinayete kurban gitmektedirler.²⁴ Bu konuda 1998'den 2002 yılına kadar uzanan ve basına yansıyan pek çok intihar ve cinayet, temelinde Satanizm'in birincil etken olduğu olaylar olarak kayıtlardadır.²⁵

İnternet, suç işleme yollarını öğretme adına da olumsuz bir fonksiyon icra etmektedir. İnternet ortamındaki web siteleri, sosyal medya toplulukları ve e-posta grupları gibi araçlar, suç işlemeye zemin hazırlama konusunda rahatlıkla kullanılabilen ve zararlı sonuçlar doğurabilmektedirler. Konuyla ilgili olarak internet aracılığıyla bomba yapmayı öğrenen iki öğrencinin 20 Nisan 1999'da Amerika'nın Colorado şehrindeki bir okula yaptıkları kanlı baskın olayı, internetten edinilen zararlı bilgilerin nelere yol açabileceğiyle ilgili tarihteki önemli örneklerden biridir.²⁶ Yapılan bir araştırmada ergenlerin kendi beyanlarına göre internet kullanımları incelendiğinde % 74'ünün yabancı biri ile iletişim kurduğu, % 44'ünün silah ve patlayıcılarla ilgili bir siteyi ziyaret ettiği, % 25'inin kimlik bilgilerini paylaştığı, % 21'inin porno siteleri ziyaret ettiği, % 7,5'inin nefret içerikli siteleri izlediği bulunmuştur.²⁷

Yakın geçmişte gençleri etkileyen düşünce ve bilgilere erişim zemini olarak kullanılan internet, günümüzde de pek çok zararlı akım ve düşüncenin gençlere ulaşmasının kolay bir yolu olarak görünmektedir. Sosyal medyanın ve internetin kontrol edilemez yapısı, hiç hesapta olmayan bir biçimde gelişimlerini olumsuz etkileyecek kişi ve düşüncelerle gençleri yüzleştirebilmektedir. Ergenleri bu zararlı

²² Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 19.

²³ Bk. Gönülal, Süleyman, "Gençlere Kurulmuş Vahşet Tuzağı: Satanizm", *Semerkand Dergisi*, sayı: 66, Haziran 2004.

²⁴ Bk. Gönülal, *Satanizm*.

²⁵ Bk. http://www.radikal.com.tr/hayat/siyah_giyme_soz_olur-941184 (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

²⁶ Bk. Turan, *İnternet Ağında Çocukum*, s. 49.

²⁷ Cömert, İtir Tarı; Kayıran, Sinan Mahir, "Çocuk ve Ergenlerde İnternet Kullanımı", *Çocuk Dergisi*, sayı: 10 (4), s. 167-168.

yollardan korumanın yolu, öncelikle onlarda sağlam bir din duygusunu oluşturmaktan geçmektedir. Bu anlamda verilecek olan dinî eğitimin, sadece bir kültürel bilgiden ziyade, gençlerin iç dünyasında bir boşluğu doldurur mahiyette olması gerekmektedir. Örnek olarak Satanizm'in ağına düşmüş ya da bu uğurda intihar etmiş gençlerin genellikle dinî bilgiden yoksun oldukları düşünülürse²⁸, bu konuda atılması gereken adımların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu eğitimin, muhataplarına diğerkâmlık duygusu aşılması da lazımdır. İslâm'da "Başkalarına zarar vermek ve zarara zararlar karşılık vermek yoktur."²⁹ Zira "Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir."³⁰

Bu noktada ergenlerin dünyalarını anlamak ve içinde buldukları durumla ilgili farkındalıklarını artırmanın oldukça önemli olduğu da bir gerçektir. İnternetin olası tehlikeleri yüzünden çocuklara internet kullanımını yasaklamak ise etkisiz ve yanlış bir davranış olacaktır.³¹ Zira salt yasaklayıcı bir yaklaşımın, konunun çözümüne katkı sağlamaktan çok çözümü zorlaştıracağını unutmamak gerekir.

2.3. Müstehcen İçeriğe Ulaşma

Ergenlerde ortaya çıkan en belirgin duygulardan bir tanesi de meraktır. Biyolojik anlamda gelişim göstermeleri, onların cinsel anlamda da bir merak içinde olmalarını beraberinde getirmektedir. Sağlıklı bir şekilde yönlendirilmezlerse, ergenlerin farklı kanallardan bu merakı gidermesi söz konusu olmaktadır. Bu anlamda internet, erişim kolaylığı ve herhangi bir denetim olmadan bilgilere ulaşmanın bir aracı olması gibi özellikleriyle ergenlerin meraklarını gidermek için başvurduğu bir yol olabilmektedir.

Top Ten Reviews sitesinin internet pornografi istatistiklerine göre internet ortamındaki pornografik içerikli site sayısı 4,2 milyon olarak tespit edilmiştir. İnternetteki aramaların dörtte biri de pornografik içerikli olarak yapılmaktadır.³² WorldTracker'ın raporuna göre de en çok arama yapılan 200 anahtar sözcüğün 82'si pornografi ile ilişkilidir.³³ İnternette pornografiye olan bu ilgi yüzünden arama motorlarından yapılan çok masumane bir arama bile çoğu zaman müstehcen içeriğe ulaşmakla sonuçlanan bir eyleme dönüşebilmektedir. Sözü geçen araştırmaya göre her gün dolaşımda olan pornografik içeriğin adedinin 2,5 milyon dolaylarında olduğu da düşünülürse müstehcen içeriğin, internet ortamında ergenler için ne derece büyük bir tehdit unsuru olduğu görülecektir. Zira bu konuda yapılmış bir diğer araştırmada pornografik içerikli sitelere ulaşma yaşının 11'e kadar düştüğü ve 12-17 yaş aralığında pornografik sitelere girişin yoğunlaştığı ifade

²⁸ Bk. Gönülal, *Satanizm*.

²⁹ Bk. Muvatta, Akdiye, 26 (1429); İbn Mâce, Ahkam, 17 (2340).

³⁰ Bk. Buhârî, İmân, 3; Tirmizî, İmân, 12 (2627).

³¹ Çelen, Fatma Kübra; Çelik, Aygül; Seferoğlu, Süleyman Sadi, "Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-içi Riskler", *Akademik Bilişim '11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2011, s. 646.

³² Bk. <http://www.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics>

³³ Gürol Canbek, Şeref Sağiroğlu, "Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği", *Politeknik Dergisi*, cilt: 10, sayı: 1, 2007, s. 34.

edilmektedir.³⁴ Başka bir araştırmada ise internetin özellikle 13-19 yaş arası gençler için diğer yaş gruplarına göre daha çok riskleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 13-19 yaş arası gençlerin, diğer yaş gruplarına oranla çevrimiçi arkadaşlık ya da cinsel etkinliklerle ilgili çevrimiçi tartışma gruplarına katılma durumları daha yüksektir.³⁵ Avrupa genelinde internet kullanan çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada da, 8-16 yaş arasındaki 10 çocuktan dokuzunun pornografik siteleri ziyaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır.³⁶

Müstehcen içeriğe ulaşmayı tetikleyen en önemli faktör olan ergendeki merak duygusu sağlıklı bir şey olarak değerlendirilmemelidir. Sağlıksız olan, bu merakın sağlıksız doyumu, yani anne-babanın doğal ve açık yürekli olmayan davranışıyla benimsettiği gereksiz gizleyişlerin doğurduğu doyumdur. Zira kınanan merak, saplantı durumuna gelecektir.³⁷ Ailede cinsel eğitimin yetersiz verildiği ve cinselliğin tabu olarak görüldüğü toplumlarda ya cinselliğe karşı bir nefret ya da cinsel istekleri sağlıksız yollarla tatmin etmek gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Eğer bu konudaki sorular anne-baba tarafından zamanında açıklığa kavuşturulmazsa başka kaynaklardan cevap aranmaya başlanacaktır. Çocuğun merakını yetkili bir kişi gidermezse, ortaya çıkan sonuçlar da istendiği gibi olmayacaktır.³⁸

İnternet, günümüzde; toplumsal açıdan kapalı bir yapıda yetişen gençlerin, cinsel konularda aile tarafından yeterince bilgilendirilmemeleri baş etken olmak üzere, cinsel konulardaki meraklarını gidermede kullanabilecekleri en kolay yol olarak görünmektedir. Zira internet ortamında yapılacak basit bir arama, birkaç dokunuş ya da fare tıklamasıyla istenen içeriğe kolaylıkla ulaşılabilmektedir. Ailedeki bilgisayar okur-yazarlığının düşük olmasının da tesiriyle, bu konuda alınabilecek denetime yönelik tedbirlerden (internet filtreleri ve içerik denetimi gibi) uzak kalmaları sebebiyle ergenlerin, internetin pek çok açıdan zararlarıyla yüzleşmeleri söz konusu olmaktadır. International Crime Analysis Association (ICAA) tarafından yapılan bir araştırmaya göre ebeveynlerin %47'si çocuklarının internette ziyaret ettiği siteleri nadiren denetlemekte, %27'lik bir kesim de tamamen denetimsiz olarak bilgisayar kullanmaktadırlar.³⁹ Özellikle yaşı kırkın üzerinde olan anne-babalar, teknolojiyi ve bilgisayarı kullanmaktan adeta korkmakta, bilgisayar, akıllı telefon ve internet kullanımı konusunda da gençleri gereğinden fazla özgür bırakmaktadırlar. Bu konuda kendilerini özgür ve denetimsiz hisseden ergenler, interneti diğer pek çok zararları yanında cinsel konularda bir merak giderme ve tatmin aracı olarak da kullanma eğilimindedirler.

Öte yandan ergen, cinsel olgunluğa ulaşmış olmasına rağmen sosyo-ekonomik zorunluluklar yüzünden cinsel ihtiyaçlarını meşru yollarla tatmin etme imkânı bulamamakta ve dinin de bu konuda yasaklayıcı bir rol oynaması ile zih-

³⁴ Bk. http://www.milligazete.com.tr/internet_ve_pornografi_uzerine/101351 (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

³⁵ Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 77-78.

³⁶ Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 81.

³⁷ Bk. Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 127.

³⁸ Bk. Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 125.

³⁹ Bk. <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=10383> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

nindeki din algısı olumsuz bir biçimde şekillenmektedir. Gençler, dinî ve cinsel eğilimler arasında yaşadıkları çatışma sebebiyle suçluluk ve günahkârlık duygusuna kapılabilmektedirler. Ortaya çıkan bu çatışma durumu ise ergeni dinî konularda itaatsizliğe sevk edebilmektedir. Fakat eğer bu çatışma çok hayati düzeyde olmazsa tekrar pişmanlık ve af kanalıyla dinî gelişimin dinamik kaynaklarından birine dönüşmektedir.⁴⁰

İnternet kafeler üzerine yapılan bir araştırmaya göre en önemli internet erişim ortamının internet kafeler ve bu mekânların en yoğun yararlanıcılarının da genellikle internet kafeye arkadaşlarıyla birlikte gelme eğilimindeki öğrenciler olduğu belirlenmiştir.⁴¹ İnternet kullanıcılarının önemli bir çoğunluğunun hâlâ internet kafeleri kullandıkları⁴² ve bu mekânların uygun olmayan şartları da düşünüldüğünde, gençleri internet kafe gibi ortamlardan uzak tutmak için çareyi eve internet bağlatmakta ya da mobil internet konusunda çocuklarını özgür bırakmakta bulan ebeveynlerin sorumluluklarının sadece internet erişimini sağlamakla bitmeyeceği unutulmamalıdır. Bu konuda atılabilecek adımların en önemlilerinden biri, internete bağlı cihazların içerik filtreleme yazılımlarıyla veya filtre içeren güvenli internet paketleriyle korunmasını sağlamaktır. Bu internet paketleri ve ücretsiz olarak bulunabilen filtre yazılımları kullanılarak internetteki zararlı sitelere erişim, güncellenen çevrimiçi filtre desteğiyle engellenebilmektedir. Filtre yazılımları; interneti, kullanım zamanları açısından da kontrol altında tutabilmekte ve açılan/açılmayan sitelerin bilgilerini de kaydetmektedir. Bu programların tuttuğu günlükler incelenerek internette hangi sitelere erişim sağlandığı ya da sağlanmaya çalışıldığı görülebilecektir. Ancak bu programların, deneyimli bilgisayar kullanıcıları tarafından bir şekilde devre dışı bırakılabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Bu konuda alınabilecek en etkili önlem, internet bağlantısını güvenli internet özelliği ile birlikte kullandırmak olarak görünmektedir.

Bu önlemlerin yanında bilgisayarı evde tüm aile bireylerinin istifade edebileceği açık bir alanda tutmalı, çocuğun odasında yalnız başına, dilediği an internet kullanmasına imkân verecek sınırsız bir özgürlük alanı oluşturulmamalıdır. Bu amaçla bilgisayar başında birlikte zaman geçirmek ve ortak paylaşım alanları oluşturmak, uygulanan denetimin katı yüzünü yumuşatacaktır.⁴³

Yukarıda da değindiğimiz gibi, bu tür sınırlamalarla tam bir denetimin sağlanabileceğini düşünmek kolaycı bir yaklaşım olur. Günümüzde internet erişiminin özellikle akıllı telefonlar sayesinde bireyselleştiği ve kontrol edilebilirliğinin zorlaştığı da düşünülürse, denetimin ne için olduğunun farkında olmayan bireylerin, denetimden hoşnut kalmayacağı ve denetim dışına bir şekilde çıkacakları açıktır. Bu yüzden, internet kullanımını büsbütün yasaklamak yerine istendik davranış geliştirmeleri için ergenlere rehberlik edilmesi ve göz kulak olunarak güvenli bir

⁴⁰ Bk. Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 274-276.

⁴¹ Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 74.

⁴² Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 74.

⁴³ Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 98.

şekilde internetin ve bilgisayarın imkânlarından yararlanmaları büyük önem taşımaktadır.⁴⁴

Bu noktada ailede verilecek din eğitiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Büluğa ermiş her bireyin, mükellef olarak adlandırıldığı İslâm dininde kişinin artık hayatının her safhasında, attığı her adımdan, konuştuğu her sözden, aldığı her nefesten sorumlu olduğu bilincinin yetişkin bireye verilmesi gerekir. Bu anlamda helallerin ve haramların, emirlerin ve yasakların neler olduğu konusunda ergen, ebeveyn tarafından bilgilendirilmelidir. Kur'an-ı Kerim'de bu yasakların bir kısmı şöyle sıralanmış ve Hz. Peygamber'in bunları insanlara bildirmesi istenmiştir: *"De ki: 'Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmedeği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır.'"*⁴⁵ Âyette geçen "açık ve gizli çirkin işler" kapsamına elbette internetteki müstehcen içeriğe erişim de girmektedir. Ergenlerin, ebeveyn tarafından bu bilinçle donatılıp âyette geçen haramlardan sakınmaları yönünde telkin edilmeleri gerekir. Bu anlamda yine haramlardan gözleri sakındırmakla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de *"Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar."*⁴⁶ denilerek her türlü haramdan olduğu gibi internetteki müstehcen görüntülerden de gözleri sakındırma konusunda bir uyarıda bulunulmuştur. Hz. Peygamber de bir hadisinde *"Hiç şüphe yok ki Allah âdemoğluna zinadan nasibini yazmıştır; buna kesinlikle ulaşacaktır. Gözlerin zinası (harama) bakmak, dilin zinası da (haram) konuşmaktır."*⁴⁷ buyurmuş, hadisin bir başka rivayetinde buna elleri, ayakları, ağzı ve kulakları da ilave etmiştir.⁴⁸ Yine zinanın kötülüğüne vurgu yapan Kur'an-ı Kerim, *"Zinaya yaklaşmanın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur."*⁴⁹ âyetiyle tek başına zinayı işlemenin değil, zinaya yaklaşmanın ve ona götüren yollara girişmenin kötülüğüne de değinmiştir. Bir hadis-i kutside ise harama bakışın şeytanın oklarından zehirli bir ok olduğu, kim Allah'tan korktuğu için bundan sakınırsa buna karşılık kendisine tadını kalbinin derinliklerinde hissedeceği bir iman duygusu verileceği⁵⁰ ifade edilmiştir.

Âyet ve hadislerde, internetteki müstehcen içeriğe erişmenin tıpkı diğer haramlar gibi yasaklanmış olduğu görülmektedir. Ergenlerin, dinî bilgilerle donatılarken bu bilinçle yetiştirilmeli ve özdenetim konusunda beceri kazanmalıdırlar. Mesuliyet bilinciyle kendi içinde bir iç disipline ulaşan yetişkinin, fiziksel dış denetimler yerine denetimini kendi iç dünyasında yaparak kötülüklerden uzak duracağı ve daha derin bir farkındalığa kavuşacağı açıktır. İnternetin, iyiyle-kötü arasında bir seçim yapma konusunda insanı tenhada çok çetin bir imtihanla yüz yüze bıraktığı

⁴⁴ Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 92.

⁴⁵ A'raf 7/33.

⁴⁶ Nûr 24/30-31.

⁴⁷ Bk. Buharî, İsti'zan, 12; Kader, 8.

⁴⁸ Bk. Müslim, Kader, 21 (2657); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 89 (13288).

⁴⁹ İsra 17/32.

⁵⁰ Bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, X, 173 (10384).

su götürmez bir gerçektir. Ancak internet, güçlü bir dinî irade oluşumu ve bilinçli bir kullanım kültürü aşılması sayesinde ergenin, bu sınavdan başarıyla çıkabilmesi adına olumsuz değil, bilakis olumlu bir araç olarak değerlendirilmelidir. Kendiyle baş başayken ergende oluşacak bu farkındalık, ergenin sosyal hayatta çok daha sağlam bir karakterle karşımıza çıkmasına yardımcı olacaktır.

2.4. Gizli Bilgilere Ulaşma, Bireysel Mahremiyet İhlali ve İnternet Suçları

İnternet, aynı zamanda gizli bilgilerin depolandığı şifrelenmiş bir alandır. İnternet kullanıcıları; çevrimiçi görüşmeler, e-postalar, ticari ve ekonomik sınırlar gibi hususi bilgilerini şifreyle koruma altında tutarlar ya da bu bilgileri şifrelenmiş alanlarda saklarlar. Günümüzde oldukça karmaşık şifreleme sistemleri geliştirilmiş olsa da, yine de şifrelenmiş alanların mutlak bir güvenliğinden söz edilememektedir. Bu alanlara sosyal düzenin korunması ve kamu güvenliğinin sağlanması⁵¹ amacıyla devletin müdahalesi söz konusu olabileceği gibi, kötü niyetli kişilerin bu şifreleri kırarak mahremiyete nüfuzu da mümkün olabilmektedir. Zira konuyla ilgili olarak Penfold, "Bir şifreleme sistemi sadece birisi onu çözene kadar güvenlidir. Her sistemin güvensizliği kanıtlanabilir, ancak hiçbir sistemin güvenilirliği garanti edilemez." iddiasını ileri sürer.⁵² Zira bilgi teknolojisinin kendisi mahremiyet için bir tehdit taşımaktadır. Onun doğası mahremiyet için bir tehlike arz eder.⁵³ Fischer-Hubner'e göre de ciddi mahremiyet riskleri bulunmaktadır, çünkü veri öznelerine ve kullanıcılarına ait şahsi veriler, dünyanın her tarafında farklı sitelerde izlenip girilebilir durumdadırlar. Bilginin dijitalizasyonu hızla serpilmekte ve kamu yönetimi, sağlık sektörü, elektronik ticaret, araştırma ve özel hayata ilişkin birçok yeni bilgi uygulamaları gelişmektedir.⁵⁴

Fischer-Hubner'e göre mahremiyet kavramı üç özelliğe sahiptir. Bunlar mekânsal mahremiyet, kişi mahremiyeti ve bilgi mahremiyetidir. Bunlardan üçüncüsü olan bilgi mahremiyeti, kişisel verilerin toplanma, saklanma, işleme ve dağıtımının nasıl yapılacağını veya yapılmayacağını kontrol etmeyi gerektirir.⁵⁵ Mahremiyet, insan özgürlüğünün bir parçası olduğundan, mahremiyetin ihlali aynı zamanda özgürlüğün de ihlalidir.⁵⁶ Bu itibarla insan haklarıyla ilgili evrensel bildirgelerde de mahremiyete ilişkin maddeler yer almıştır. 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 12. maddesi "*Hiç kimsenin mahremiyeti, ailesi, evi veya haberleşmesi keyfi müdahalelere konu olamaz ve şeref ve itibarına saldırıda bulunulamaz. Herkes bu gibi müdahale ve saldırılara karşı kanun tarafından korunma hakkına sahiptir.*"⁵⁷ der. 1967 Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesi de aynı hususu düzenler ve "*1) Hiç kimsenin mahremiyeti, ailesi, evi veya haberleşmesi keyfi veya hukuk dışı müdahalelere konu olamaz ve şeref ve itibarına hukuk dışı saldırılar yapı-*

⁵¹ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 26.

⁵² Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 30.

⁵³ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 40.

⁵⁴ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 40.

⁵⁵ Bk. Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 42-43.

⁵⁶ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 45.

⁵⁷ Bk. Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 44.

lamaz. 2) Herkes bu gibi müdahale ve saldırılara karşı kanun tarafından korunma hakkına sahiptir.”⁵⁸ ifadelerine yer verir. 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesinde de “Herkes özel ve aile hayatına, evine ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.”⁵⁹ denilmiştir.

Hacker olarak bilinen internet korsanları, sanal dünyanın hukuk kurallarını ihlal eden siberuzay sakinleridir.⁶⁰ Hacking eylemi ise, bir metafor olarak yetkisiz giriş manasına gelir ve bir siberuşça işaret eder.⁶¹ Hacker’lar bir bilgisayara girerken çoğunlukla, ulaştıkları bilgiyi okumaktan çok, sırf bu yapılabilir mi diye görmekle ilgilidirler.⁶² Ancak bu merak tabiri caizse şisede durduğu gibi durmaz. Hacker’ların verdiği zarar günümüzde o denli ciddi bir seviyeye ulaşmıştır ki; IBM tarafından yapılan bir araştırmada farklı sektörlerde görev yapan yöneticilerin ortak görüşüne göre, siber suçların yarattığı maddi zarar, şirketlerin gelirlerinden, mevcut ve gelecekteki müşterilerden beklenen kârdan ve çalışanların verimlilik kaybından daha önemli bir hâle gelmiş durumdadır. Araştırmaya göre 17 ülkedeki 3 binden fazla CEO’nun %58’i siber suçların, fiziksel suçlardan daha fazla zarara neden olduğu görüşündedirler.⁶³

Hacker’lar, kamuya açık ve şifreyle korunan ya da kamuya açık olmayan sanal alanlara nüfuz ederek bir çeşit hırsızlık, bilgi değiştirme, mahremiyeti ihlal, virüs ekme veya bilgisayar hafızasında bulunan bilgilerle diğer yollarla zarar verme gibi eylemler gerçekleştirebilirler.⁶⁴ Geleneksel banka soyguncularından farklı olarak, hacker’lar ön kapıdan gelmezler: Bankanın kendi bilgisayar giriş portlarından geçerek içeri girer, sonra da hassas alanlar arayarak sistemler içerisinde görünmeden dolaşırlar.⁶⁵ Hacker’lar için internet biçilmiş bir kaftandır. İnterneti, çalmak veya tahrip etmek amacı ile şirketlerin ticari sır ve teknolojik bilgilerine nüfuz etmek için⁶⁶ kullanırlar. Ayrıca dolandırıcılık tanımı içerisinde üçüncü şahısların kredi kart bilgilerine ulaşip, bunları sanal alışverişlerde kullanabilirler. Bu eylemin kontrolü ise oldukça karmaşıktır zira eylem bir yargı çevresinde başlayabilir ve suç bir diğer yargı çevresinde işlenebilir.⁶⁷ Günümüzde bankaların bu tip illegal eylemlere karşı cep telefonu ile bilgilendirme ve müşteriden sözlü onay almadan provizyon vermeme gibi önlemler aldıkları görülmektedir. Limiti esnetilebilir ve sıfırlanabilir sanal kartlar sayesinde de kart bilgileri çalınsa bile limit yetersizliği yüzünden herhangi bir alışveriş yapılamamakta ya da zarar minimum seviyede kalmaktadır. Ancak internette finansal olarak yapılan işlemlerin temel çatısı olan internet bankacılığı işlemleri, her ne kadar cep telefonu confirmasyonu ile kontrol ediliyor olsa da, o alanlara girişlerin de şifreleme yoluyla olduğu hesaba

⁵⁸ Bk. Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 44.

⁵⁹ Bk. Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 45.

⁶⁰ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 14.

⁶¹ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 15.

⁶² Mungo, P.; Clough, B., *Sıfıra Doğru - Veri Suçları ve Bilgisayar Yeraltı Dünyası*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 47.

⁶³ Bk. <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2006/NISAN/10/bilisim.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

⁶⁴ Bk. Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 15.

⁶⁵ Mungo, Clough, *Sıfıra Doğru*, s. 193.

⁶⁶ Bk. Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 22.

⁶⁷ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 23.

katılarak güvenlik zafiyetlerinin yine de gündeme gelebileceği unutulmamalıdır. Bu yüzden bankacılık işlemlerinin güvenli ve virüs koruma yazılımlarıyla korunmuş bilgisayarlar üzerinden yapılması son derece önem taşımaktadır. Linux/Unix tabanlı işletim sistemleri bu anlamda trojan ve virüsler açısından tam bir koruma sağlamaktadır. İnternet üzerinden bankacılık işlemleri yaparken Windows işletim sistemi yerine Linux/Unix tabanlı bir işletim sistemini tercih etmek yerinde bir adım olacaktır. Linux tabanlı ulusal işletim sistemi Pardus; yine Linux tabanlı Ubuntu ve Fedora ve Unix tabanlı Macintosh bu tip sistemlere örnek olarak sayılabilir. Bütün bunların dışında, e-posta hesaplarına gelen bilgi güncelleme ve orijinallerinin tıpkısının görüntüsünü taşıyan ancak sahte bir web sitesi üzerinden bankacılık girişi yapılmasını isteyen e-postalar aracılığıyla kullanıcıların bilgileri de çalınabilmektedir. Hangi sistem üzerinde olunursa olunsun böylesi bir bilgi girişiyle internet korsanlarının eline bankacılık bilgileri teslim edilmiş olacaktır. Bu yüzden bankaların bu yolla hiçbir zaman bilgi toplamayacağı ve asla bu tarz e-postalar yollamayacakları bilinerek, bu tür kötü niyetli girişimlere asla prim verilmemelidir.

Hacker'lar, bilgisayar sistemlerinde bilgi, veriler, başka ağlara bağlantılar, kredi kartı numaraları aranarak sinsi sinsi dolaşan yeniyetmelerdir.⁶⁸ Yapılan araştırmalar Türkiye'deki hacker'ların yaş ortalamasının 18 ila 25 arasında değiştiğini göstermektedir.⁶⁹ Ergenlerin de bu yaş aralığında oldukları dikkate alınır potansiyel hacker'ların önüne geçmek ve hacker'laşmış ergenleri sağaltmak için alınabilecek tedbirler olduğu unutulmamalıdır. Ahlaki sorumluluk olmaksızın, insanların hukuka tam olarak uyacaklarını beklememek gerekir. Kişisel sorumluluk duygusu sadece etik değerler üzerine bina edilebilir. Bu noktada eğitim, yaşamsal ve önemli bir role sahiptir.⁷⁰ Bu yüzden toplumun üyelerinin, veri sahiplerine ve mahremiyete saygının önemini anlamaları için eğitime ihtiyaç vardır.⁷¹ Bu yolda atılabilecek adımların en başında önce de değindiğimiz gibi ergenleri sağlam bir dinî bilinçle donatmak gelmektedir. Mensuplarını *"Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetini araştırmayın."*⁷² diye uyararak ve başkalarına zarar vermenin açık bir şekilde yasaklandığı İslâm dininde, verilen zararlar kul hakkı olarak nitelendirilmiştir. Bu anlamda hacker'ların yol açtıkları maddi-manevi tahribatlar ve mahremiyet ihlalleri de kul hakkı kapsamına girmektedir. Kul hakkı çok ağır bir sorumluluktur ve bundan sakınmak gerekir. Hz. Peygamber, bu konuda *"Üzerinde kul hakkı olan, ölmeden önce ödeyip helalleşsin. Çünkü âhirette altının, malın değeri olmaz. O gün, hak ödeninceye kadar, kendi sevaplarından alınır, sevapları olmazsa, hak sahibinin günahları buna yüklenir."*⁷³ diyerek konunun ciddiyetine vurgu yapmıştır. Yüce Allah da *"Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin."*⁷⁴ buyurarak her türlü do-

⁶⁸ Bk. Mungo, Clough, *Sıfıra Doğru*, s. 18.

⁶⁹ Bk. <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a383149.aspx> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

⁷⁰ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 53.

⁷¹ Tanılır, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, s. 48.

⁷² Hucurat 49/12.

⁷³ Bk. Buhârî, Mezâlim, 11; Rikâk, 48; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 2, (2419).

⁷⁴ Bakara 2/188.

landırıcılığı yasaklamıştır. İnternetteki dolandırıcılığın bundan muaf olması düşü-
nülemez.

Son tahlilde “kendisi için istediğini kardeşi için de isteyen”⁷⁵ ve vicdanının sesini içlerinde duyabilen ergenler, geleceğin sağlıklı toplumunun tuğlalarını teşkil edeceklerdir. Aksi hâlde binanın dört bir yanından eksilen tuğlalarla o binanın ayakta durmasını beklemek hayalcilik olacaktır.

2.5. Zaman İsrافی ve Ekonomik Tahribat

İnternet, bilgiye ulaşmanın en etkili yollarından biri olmanın yanında aynı zamanda bir eğlence ve boş vakit geçirme aracıdır. İnternet ortamındaki on binlerce site, içerdikleri eğlenceli materyallerle genç internet kullanıcılarının gözdesi konumundadır. Sosyal medya ve çevrimiçi oyun siteleri gençler arasında en çok tercih edilen çevrimiçi internet davranışı olarak görülmektedir. Gençlerin %58’i interneti sosyal medya için kullanırken, %28’i ise araştırma amacıyla internet kullanmaktadır.⁷⁶ Çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirildiği bir diğer araştırmanın 14-18 yaş aralığıyla ilgili tespitlerine göre de, gençlerin %52.1’i bilgisayarı sohbet etmek ve mail göndermek, %36.5’i eğlenmek ve zaman geçirmek, %23’ü de oyun oynamak için kullanmaktadır. Katılımcıların sadece %29.5’i bilgisayarı eğitim amaçlı kullanmaktadır.⁷⁷ Hâl böyleyken bilgisayar ve interneti masum bir eğlence aracı olarak görmek yanlış bir yaklaşım olacaktır. Anne-babaların ortak sıkıntısı olan kontrolsüz bilgisayar kullanımı, çözümlü zor bir problem olarak uzmanların bile karşısında durmaktadır.⁷⁸

Bu noktada sorunun iki boyutundan söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi bilgisayar başında geçirilen zamanın ölçüsüdür. Günümüzde özellikle çevrimiçi oyun siteleri, her geçen gün yaygınlık kazanmakta ve bilgisayarı ya da programı kapattığımızda son bulan oyunlar, yerini siz pencereyi kapatsanız da arka planda çalışmaya devam eden oyunlara bırakmaktadır. Bu oyunlar yüzünden bilgisayar kullanıcıları sürekli olarak oyunlara bir bağımlılık hissetmekte ve normalde olması gerektiğinden fazla bir zamanı bilgisayar başında tüketmektedirler. Oysaki bu süre ne çok, ne de az olmalıdır. Bu hususta dengeyi tutturmak, zamanı verimli kullanma eğitimi vermekle mümkündür.⁷⁹ Çevrimiçi oyunlar ve anlık mesajlaşma başta olmak üzere bilgisayar ve internet başında zamanlarını savurgan bir biçimde harcayan ergenlerimize, zamanın kıymetiyle ilgili olarak Hz. Peygamber’in “sıhhat ve boş vakit konusunda insanların aldandıkları”⁸⁰ beyanı hatırlatılmalıdır. Gerçek

⁷⁵ Bk. Buhârî, İmân, 6; Müslim, İmân, 71, 72 (45); Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 59 (2515).

⁷⁶ Bk. Çebi, Selçuk; Durucu, Murat; Kayhan, B. Meltem, “Gençlerin İnternet Kullanım Alışkanlıkları ve Kullanılabilirlik Üzerine Bir Çalışma: Kütüphane Web Sayfalarının Kullanılabilirliği”, 19. *Ulusal Ergonomi Kongresi Bildiriler Kitabı*, Balıkesir, 2013, s. 529.

⁷⁷ Bk. Arnas, Yaşare Aktaş, “3-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençlerin İnteraktif İletişim Araçlarını Kullanma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, IV, Ekim 2005, sayı: 4, s. 63.

⁷⁸ Turan, *İnternet Ağında Çocuğum*, s. 78.

⁷⁹ Turan, *İnternet Ağında Çocuğum*, s. 79.

⁸⁰ Bk. Buhârî, Rikâk, 1; Tirmizî, Zühd, 1 (2304).

hayatta ise “bir işi bitirince diğerine koyul”⁸¹maları konusunda kendilerine yardımcı olunmalı, ilgi ve becerilerine göre güzel alternatifler sunulmalıdır. Böylelikle doldurulması gereken zamanlar yerine makul dinlenme araları belirecek ve bu araları internet ve oyunlarla sağlıklı bir şekilde doldurmaları mümkün olacaktır. Bu noktada ebeveynler de, internet alışkanlıklarını ve bunların günlük hayatla dengeli olup olmadığını gözden geçirmeli ve bu konuda ergen için en önemli örnek konumunda bulduklarını unutmamalıdır.⁸²

Ortaya çıkan diğer sorun ise, eğlence araçlarının ya da eylemin niteliğiyle ilgilidir. Bilgisayarlar veya akıllı telefonlar üzerindeki anlık mesajlaşma yazılımları ve sosyal medya sitelerinde sohbet, gençlerin en çok tercih ettiği eğlence araçlarıdır. Gençler internette sohbet ederken, ne de olsa sanal bir ortam diyerek yalan söyleyebilmekte, kendilerini farklı şekillerde tanıtmakta, kimlikleriyle ilgili yanlış bilgi vermektedirler. Kişilik gelişmelerinin olduğu dönemlerde bu tür asılsız sunumlar kimlik gelişmelerini olumsuz etkileyebilmektedir.⁸³ Yine gençler, iletişim kurarken gerçek hayatta asla söylemeyeceği ya da söyleyemeyeceği ifadeleri sarf etmekten ya da saygısız bir üslup kullanmaktan kaçınmaları konusunda uyarılmalıdırlar. İletişim aracı internet dahi olsa, karşımızdaki kişinin bir insan olduğu unutulmamalıdır.⁸⁴

İnternetteki eğlence araçlarının başında gelen oyunlar konusunda ise şiddet içerikli oyunlar uzmanlar tarafından farklı boyutlarda ele alınmaktadır. Bir kısım uzmanlar, bu tür oyunların çocuğu rahatlatacağını, çocuğun içindeki gizli bir parçasını boşaltarak bir boşalma yöntemi olacağını savunurken, bir kısım uzmanlar ise, bu tür oyunların çocukları arzu ettikleri konuma şiddetle, güçle ulaşmaya şartlayacağını, hayatın gri tonlarını atlayarak, sadece akla-kara arasında seçime götüreceğini öne sürmektedirler.⁸⁵ Söz konusu oyunlarla ilgili olarak, gerçek hayata yansımaları şüpheli olan alanlarda yanlış seçimler yapmak ya da bunlara göz yummak elbette yanlış bir yaklaşım olacaktır. Bu yüzden ergenleri benliklerindeki ilkel dürtüleri harekete geçirecek oyunlar yerine, kişilik, yardımseverlik ve sevecenlik duygularını geliştirecek oyunlara yönlendirmeye çalışmak gerekir.⁸⁶ Ergenlerin şuur altını güzellikler, iyilikler, şefkat, yardımseverlik ve başkalarını düşünme gibi olumlu özelliklerle doldurmak için onlara faydalı oyun alternatifleri sunulmalıdır.⁸⁷

İnternetin ekonomik yönden zararlarıyla ilgili olarak internet kafeleri yoğun olarak kullanan ergenlerin, ailelerine bu noktada bir ekonomik yük getirdiklerinden söz edilebilir. Ayrıca internette kotalı olarak yararlanan aileler, müzik/video indirme ve ağ trafiği oluşturan virüsler yüzünden yüksek meblağda fatura ödemek durumunda kalabilmektedir.

⁸¹ İnşirah 94/7.

⁸² Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 98.

⁸³ Turan, *İnternet Ağında Çocuğum*, s. 84.

⁸⁴ Bk. Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 113.

⁸⁵ Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 119.

⁸⁶ Odabaşı, Kabakçı, Çoklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 120.

⁸⁷ Bk. Turan, *İnternet Ağında Çocuğum*, s. 81.

Bütün bunların dışında internetin sosyo-ekonomik tahribatı konusunda sanal kumar ve bahis siteleri asıl büyük rolü oynamaktadır. Özellikle gençlerin rağbet ettiği ve internet yoluyla kolaylıkla ulaşılabilen bu tür zararlı siteler yüzünden aile ilişkileri zedelenmekte, bağımlılık ve ekonomik açmazlar sebebiyle insanların psikolojileri bozulmaktadır. Bu konuda Yüce Allah, *“Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçın ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla, ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?”*⁸⁸ buyurarak kumarın her türlüünün toplumu tahrip etme ve insanları olumsuz etkileme potansiyeline dikkat çekmiştir. Günümüzde kumar sebebiyle birçok aile maddi ve manevi sıkıntı yaşamakta, sanal kumarın ağına düşen ve yaşadıkları açmazlar yüzünden intihar eden gençler, haber bültenlerine konu olmaktadır. Gençler arasında özentî ve tavsiye yoluyla yayılan bu tür kumar ve bahis siteleri, kazanmanın insan fitratındaki temayüllerinden beslenerek ciddi sosyolojik ve ekonomik problemlere yol açmaktadır.

2.6. Bağımlılık, Asosyalleşme ve Kötü Çevre Edinimi

İnternet bağımlılığı, bilgisayar başında internete bağlı olarak gereğinden fazla zaman geçirme problemi olarak tanımlanmaktadır.⁸⁹ İnternet bağımlılığında kişi internette uzak kalmak istese de artık buna mani olamamaktadır.⁹⁰ Günlük hayattaki aktivitelerin yerini bilgisayar ve internet almakta; bağımlılığın devamı olarak da aile ile ilişkiler ve iş hayatı başta olmak üzere sosyal ilişkilerde sorunlar ve asosyalleşme ortaya çıkmaya başlamaktadır.⁹¹ İnternet bağımlılığı riski erkeklerde, kızlara oranla 2-3 kat daha fazla ortaya çıkarken en büyük risk grubu olarak da 12-18 yaş arası ergenler gösterilmektedir.⁹²

İnterneti bağımlılığa yol açacak düzeyde cazip kılan özellikler arasında “günümüzün şehir hayatında kolay kolay kurulamayan sosyal bağlantıları internet üzerinden kurabilmek, yabancılarla kolaylıkla ve risksiz olarak ilişkiye geçebilmek; insanların kendi kendilerini dizginlemeden, özgürce düşüncelerini, duygularını ifade edebilmeleri, kendilerini göstermek istedikleri yönlerini abartarak gösterebilmeleri; her an el altında olması, yasaklanmış olana ulaşabilmeyi kolaylaştırması; oyun oynamaya, risk almaya yardım etmesi”⁹³ gibi unsurlar sıralanabilir. İnternetin bu cazip yanlarının yanında yol açtığı bağımlılığın etkisiyle okul çağındaki çocukların hareketsiz bir şekilde uzun süre bilgisayar ekranı başında durmaları sağlık problemleri oluşturmaktadır.⁹⁴ Bilgisayara çok fazla bağımlı kalan kişilerde elde uyusukluk ve ağrı, başparmak hareketlerinde ve el sıkma gücünde azalma, boyun

⁸⁸ Maide 5/90-91.

⁸⁹ Odabaşı, Kabakçı, Çocuklar, *İnternet, Çocuk ve Aile*, s. 83.

⁹⁰ Bk. Turan, *İnternet Ağında Çocukum*, s. 18.

⁹¹ Bk. Cengizhan, Cahit, “Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı”, *IX. Türkiye’de İnternet Konferansı*, 2003, İstanbul.

⁹² Bk. <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=10343452> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

⁹³ Bk. Cengizhan, *Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı*.

⁹⁴ Çakır, Hasan, “İnternet Temelli Öğretim Tasarımı ve Teknolojide Yeni Yönelimler”, *İnternet Temelli Eğitim*, Ed: Prof. Dr. Halil İbrahim Yalın, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s. 332.

kaslarında tutulma, gözlerde yorulma ve uyku saatlerinin azalması gibi sağlık problemleri görülebilmektedir.⁹⁵

Bağımlılığın önlenmesi için, en başta ergene bedeninin kendisine verilmiş bir emanet ve kendisinin de bedenini korumakla mükellef olduğu düşüncesi aşılanmalıdır. Bu amaçla ergenlerin bilgisayar ve internetle meşgul olma zamanları kontrol altında tutulmalı ve sınırlandırılmalıdır. Sanal ortam dışında günlük hayat-taki aktivitelerin de sağlıklı bir seyir izlemesi sağlanmalıdır. Sosyal ortamlar ve arkadaş çevresiyle ilişkiler bağlamında yönlendirmeler ve özendirmeler yapılmalıdır. Ergenin ilgi ve becerilerine uygun aktiviteler geliştirilmelidir.

Son olarak değinilebilecek bir diğer husus ise internet sayesinde edinilecek çevrenin niteliğidir. Sanal platformda ergen, tanımadığı insanlarla yüzleşebilecek ve onlarla paylaşmaması gereken sırları paylaşabilecektir. Kötü niyetli insanların eline geçen bu bilgilerin kötüye kullanılması suretiyle, gerek ergene, gerek de ailesine maddi ve manevi zararlar verilebilecektir. İnternet dolandırıcılıkları, çocuk pornografisi gibi suçların failleri, anlık mesajlaşma yazılımlarını ve sosyal medya platformlarını insanları ağlarına çekmek için kullanmaktadırlar. Başta sosyalleşme gibi masum bir görüntü içerisinde seyreden bu ilişkiler, sonraları olumsuz sonuçların ortaya çıkmasıyla son bulabilmektedir. Bu yüzden ergenlere, internet ortamında tanımadıkları kişilerle muhatap olmamaları, onları listelerine asla eklemeleri ve özel hiçbir bilgilerini bu insanlarla paylaşmamaları konusunda yönlendirmede bulunulmalıdır. Yine internet kafe gibi ortamlarda kötü bir çevreyle muhatap olabilecekleri kendilerine hatırlatılıp mümkün merteye bu gibi ortamlardan uzak durmalarına ve bilgisayarları güvenli alanlardan kullanmalarının önemine vurgu yapılmalıdır. Hz. Peygamber'in, "kişinin arkadaşının dini üzere olduğu"⁹⁶ uyarısından hareketle ergenlere, günlük hayatta olduğu kadar internette de kötü çevre edinmenin insanın dünya ve âhiret hayatı için olumsuz bir tehdit olabileceği hatırlatılmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

İnternet, her ne kadar sanal bir dünya olsa da, gerçek bir hayatın içerisinde konumlanmakta ve etkileri de doğrudan hayatla ilişkili olmaktadır. Bu yüzden internetin günlük hayattan bağımsız bir konumda olduğunu düşünmek son derece yanlıştır. Aktif rol alan konumunda insanın olduğu her alanda, olumlu ve olumsuz sonuçlar da yine insan ve insan topluluğu üzerinde etkili olacaktır. Bu anlamda internetin toplum kesimlerinin her birine ve bir bütün olarak topluma bir şekilde etki ettiğinden söz edilebilir. Bunlar kimi zaman hayatı kolaylaştıran, hızlandıran ve insanları daha mutlu kılan faydalar olabildiği gibi, kimi zaman da dönüştüren, zarar veren ve sosyal düzeni bozan etkiler olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplumun her kesimine etkileri olan internetin, gelişim dönemleri açısından bu etkilere olumsuz anlamda en açık konumdaki muhatapları ergenlerdir. İnterne-

⁹⁵ Bk. Cengizhan, *Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı*.

⁹⁶ Bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 303-334.

tin ergenlerin gelişimlerine ve hayatlarına etkilerinin irdelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ve önerilebilecek hususlar şunlardır:

1. İnternet üzerindeki dinî bilgilerin sağlıklı bir biçimde ortaya çıktığı ve herhangi bir doğrulama olmaksızın yayıldığı görülmektedir. İnternetteki dinî bilgilerin denetiminin, günlük hayatta olduğu gibi ehil kurumlar tarafından gerçekleştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakülteleri gibi kurumlar, internette güvenilir dinî bilgiye erişim konusunda çalışmalar yapmalı, pedagojik unsurlar dikkate alınarak bilimsel din eğitimi uygulamaları ve web siteleri geliştirilmesi sağlanmalıdır.

2. İnternet, ergenler üzerinde olumsuz bir etki alanı oluşturmakta ve bu da kimi zaman anne-babaların ergenleri internet erişiminden mahrum bırakmaları sonucunu doğurmaktadır. Olumsuz etkilerin, ergenlere sağlıklı bir din eğitimi verilmesi ve ergenlerin bilinçli bir birey olarak yetiştirilmeleri sayesinde bertaraf edilebileceği de hesaba katılarak internetin fayda merkezli kullanımının öncelenmesi gerekmektedir. Her aracın bir şekilde insan elinde kötüye kullanılabileceği düşünüldüğünde bu yolda alınabilecek önlemlere eğilmek yerinde bir yaklaşım olacaktır. Bu anlamda ergenlerin olduğu kadar anne-babaların da bilgisayar okuryazarlığını artırmaya yönelik adımlar atılmalı ve bilinçli kullanım için aile bireyleri arasında ortak bir dil ve paylaşım alanı oluşturulmalıdır.

3. İnternetin, zararlı bilgilere ulaşma, bireysel mahremiyeti ihlal etme gibi suçla ilintili bir boyutu da bulunmaktadır. İnternette suç işleme yolları öğrenme ve internet yoluyla siber suçlara karışma noktasında ergenlerin aktif olduğu görülmektedir. Yaş itibarıyla cezai sorumluluklarının bulunması ve dinî anlamda da mükellef kimliğine bürünmeleri dolayısıyla ergenlerin bu konuda yönlendirilmeleri oldukça önemlidir. Kendileriyle doğru iletişim kurulduğunda ergenlerin, olumlu yönlendirmelerden de aynı ölçüde etkilenenleri bir gerçektir.

4. İnternet erişimleri bulunmayan ergenler, arkadaş çevresinden ya da internet kafelerden bir şekilde bu erişimi sağlayacaklardır. Özellikle internet kafelerin ortam ve edinilebilecek çevre bakımından hiç de uygun yerler olmadığı düşünülürse, ebeveynlere ve devlete düşen rollerin önemi daha belirgin bir şekilde ortaya çıkacaktır. Ebeveynler, zararlı etkileri sebep göstererek ısrarla internet erişimi sağlamadıklarında ergenleri bu ortamlara itebileceklerini unutmamalıdır. Yine sırf çocuklarını bu ortamlardan uzak tutmak için eve internet bağıttıklarında ya da akıllı telefonlarla internet erişimini denetimsiz veya filtersiz bir biçimde sağladıklarında sorumluluklarının bitmeyeceğini; aslolanın etkin bir denetim ve içsel bir bilinç oluşturmak olduğunu hatırlamalıdır. Aile içerisinde verilecek din eğitiminin, ergeni dışsal denetimlerden çok daha etkili bir biçimde koruyacağı muhakkaktır. Bu noktada devlete düşen sorumluluk ise, internet kafelere giriş yaşları ve internet kafelerin sunduğu içeriğin denetimi ve internet kafelerin fiziki ortamları konusunda gerekli önlemleri alması ve takipleri etkin bir biçimde gerçekleştirmesidir. Yine aynı şekilde “güvenli internet”in önemini anlatan kamu spotları üretilmesi ve yaygın bir şekilde duyurulması da büyük önem taşımaktadır.

5. Ebeveynlerin dikkatli olmaları gereken bir diğer konu da, uzun süreli bilgisayar ve internet kullanımının, ergenlerde bağımlılığa ve çeşitli sağlık problemlerine yol açacak olmasıdır. Bunun dışında ergenlerin günlük hayattaki sosyal ilişki-

leri ve aktiviteleri de internet ve bilgisayardan olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Konuyla ilgili olarak ebeveynlerin yapmaları gereken, ergenlerde öncelikli olarak kendilerine verilen ömrün ve bedenin kıymetini bilmekle ilgili bir bilinç oluşturmaya çalışmaktır. Ergenin sosyal hayatına yönelik özendirmeler, ilgi ve becerilerini dair yönlendirmeler de bu sorunun önlenmesine ya da aşılmasına yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî (ö. 241/855), *el-Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Arnas, Yaşare Aktaş, "3-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençlerin İnteraktif İletişim Araçlarını Kullanma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi", *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, IV, Ekim 2005, sayı: 4, s. 59-66.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn (ö. 458/1065), *Sünenü'l-Kübrâ*, Muhammed Abdulkadir Atâ', Mekke 1994, I-X.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/869), *el-Câmiu's-Sahîhi'l-Muhtasar*, thk. Mustafa Dîb el-Buğâ, Dâru İbn Kesîr, III. bs. Beyrut 1987, I-VI.
- Canbek, Gürol; SAĞIROĞLU, Şeref, "Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği", *Politeknik Dergisi*, cilt: 10, sayı: 1, 2007, s. 33-39.
- Cengizhan, Cengiz, "Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı", IX. Türkiye'de İnternet Konferansı, İstanbul, 2003.
- Cömert, İtur Tarı; Kayıran Sinan Mahir, "Çocuk ve Ergenlerde İnternet Kullanımı", *Çocuk Dergisi*, sayı: 10 (4), s. 166-170.
- Çakır, Hasan, "İnternet Temelli Öğretim Tasarımı ve Teknolojide Yeni Yönelimler", *İnternet Temelli Eğitim*, Ed: Prof. Dr. Halil İbrahim Yalın, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.
- Çebi, Selçuk; Durucu Murat; Kayhan, B. Meltem, "Gençlerin İnternet Kullanım Alışkanlıkları ve Kullanılabilirlik Üzerine Bir Çalışma: Kütüphane Web Sayfalarının Kullanılabilirliği", *19. Ulusal Ergonomi Kongresi Bildiriler Kitabı*, Balıkesir, 2013, s. 525-534.
- Çelen, Fatma Kübra; Çelik, Aygül; Seferoğlu, Süleyman Sadi, "Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-içi Riskler", *Akademik Bilişim '11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2011, s. 645-652.
- Gönülal, Süleyman, "Gençlere Kurulmuş Vahşet Tuzağı: Satanizm", *Semerkand Dergisi*, Sayı: 66, Haziran 2004.
- Hamachek, Don E., "Ergen Benliğinin Psikolojisi ve Gelişimi", Çev: Ö. Hakan Ersever, *Ergenliği Anlamak*, James F. Adams, Hzl: Bekir Onur, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.
- Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah el-Küfî (ö. 235/849), *el-Musannef fî'l-Ehâdis ve'l-Âsâr*, thk. Kemal Yusuf el-Hût, Mektebetü'r-Rüşd, I. bs. Riyad 1409, I-VII.
- Mâlik B. Enes, Ebû Abdillâh el-Medenî (ö. 179/795), *Muvatta'*, (Yahyâ el-Leysî rivâyeti), thk. Muhammed Fuat Abdalbâkî, Mısır ts. I-II.
- Mungo, P.; Clough, B., *Sifıra Doğru Veri Suçları ve Bilgisayar Yeraltı Dünyası*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim İbnü'l-Haccâc (ö. 261/874), *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Muhammed Fuad Abdalbâkî, İstanbul 1982, I-III.
- Odabaşı, H. Ferhan; Kabakçı, Işıl; Çoklar, Ahmet N., *İnternet, Çocuk ve Aile*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsim Süleyman b. Ahmed (ö. 360/970), *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. thr. Hamdi Abdülmecîd es-Selefi, II. bs. Musul 1983, I-XXV.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsim Süleyman b. Ahmed (ö. 360/970), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, thk. Târik b. İvadullah b. Muhammed, Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî, Kahire 1415, I-X.
- Tanılır, Niyazi, *İnternet Suçları ve Bireysel Mahremiyet*, Liberte Yayınları, Ankara, 2002.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevra (ö. 279/892), *es-Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şakir vd. Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrut, I-V.
- Turan, Saliha, *İnternet Ağında Çocukum*, Gülyurdu Yayınları, İzmir, 2008.
- Varış, Fatma, *Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1968.
- Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1997.
- <http://www.cahitcengizhan.com/wp-content/uploads/2016/07/55.pdf> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

- <http://www.cnnturk.com/2009/bilim.teknoloji/teknoloji/05/07/dunya.medyasini.tuzaga.dusuren.ogrenci/525593.0/index.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- <http://www.danone.com.tr/tr/sirketimiz/basinda/basinda10.aspx> html (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- <http://www.enfal.de/eg43.htm> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- http://www.milligazete.com.tr/internet_ve_pornografi_uzerine/101351 (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- http://www.radikal.com.tr/hayat/siyah_giyime_soz_olur-941184 (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- <http://www.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=10383> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a383149.aspx> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)
- <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2006/NISAN/10/bilisim.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2016)

